

УДК 338.22:339.13:637

*М.В. МІСЮК, доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету
Подільський державний
аграрно-технічний університет*

Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва

Постановка проблеми. Рівень забезпечення населення продовольством розглядається як найважливіший чинник і визначальний критерій рівня соціального життя будь-якої країни, життєздатності її економічної структури й державного устрою. У розв'язанні даної проблеми особлива роль належить галузі тваринництва. На жаль, за виробництвом та споживанням продуктів тваринництва на душу населення як регіони, так і Україна в цілому відстають від країн Європейського Союзу у 2–3 рази, а за асортиментом та якістю – ще більше. При цьому обсяги виробництва й споживання продуктів тваринництва протягом 1991–2015 років значно скоротилися, що негативно позначилося на економічному і соціальному рівні життя нашого населення. Тому виробництво продуктів харчування та забезпечення їх конкурентоспроможності в усі історичні часи було й залишається для людства важливою і життєвою проблемою світового масштабу. Актуальність проблеми конкурентоспроможності продукції тваринництва особливо зросла після вступу України до СОТ та виходу на ринки ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем формування й підвищення конкурентоспроможності продукції сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки в тих чи інших аспектах присвячені праці зарубіжних і вітчизняних учених-економістів. Розв'язанню цих проблем значну увагу приділяли у своїх працях такі зарубіжні науковці, як Ф. Котлер [8], Ж. Ламблен [9], К. Маркс [10], А. Маршалл [11], Дж. Мілль [12], М. Портер [13], А. Сміт [14], Е. Чемберлен [15], Й. Шумпетер [16] та вітчизняні – І. Александров [1], В. Амбросов [2], В. Береговий [3], О. Варченко [4], Г. Волинський [5], І. Заводовська [6], М. Ільчук [7] й ін. Наукові праці цих учених відіграють дуже важливу роль у дослідженні проблеми критеріїв конкурентоспроможності продукції тваринництва та визначенні основних напрямів її підвищення. Проте проблеми набувають нових рис і потребують розв'язання, адже від стану забезпечення ринку конкурентоспроможною продукцією в нових умовах, зокрема в умовах євроінтеграції, залежить надійне забезпечення населення країни високоякісною продукцією галузі тваринництва. Водночас слід вказати на недостатній інноваційно-інвестиційний підхід до підвищення

© М.В. Місюк, 2016

конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Мета статті – обґрунтування та розробка заходів щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення формування і підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Виклад основних результатів дослідження. Вивчення проблематики забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва дає можливість намітити й обґрунтувати основні напрями її підвищення і одним із них є інноваційно-інвестиційний підхід до забезпечення конкурентних переваг продукції. Інноваційно-інвестиційний підхід передбачає, що основним джерелом формування є інновації та інвестиції, які забезпечують виробництво нової продукції, впровадження нових технологій, нових ресурсів, нового типу організації виробництва тощо. Великий внесок у вивчення питання впливу інновацій та інвестицій на силу конкуренції й підвищення конкурентоспроможності продукції внесли вчені Й. Шумпетер і М. Портер. Зокрема, Й. Шумпетер визнав необхідність існування великих фірм в економіці країни, оскільки вони можуть забезпечити найкращі умови для розвитку суспільного виробництва, сприяють реалізації потенціалу корпорацій, удосконаленню конкуренції та подоланню негативних наслідків вільної конкуренції [16].

Стійкі переваги країни виникають не від використання галуззю специфічних факторів, якими вона володіє, а є результатом підприємств із запровадження інновацій у розвиток нового продукту, технологій, брендів, методів задоволення споживачів, вважає М. Портер [13]. Зокрема, він вводить поняття «клас-тер» і дає пояснення впливу кластерів на конкурентоспроможність через:

розширення доступу до інформації;

підвищення інноваційного потенціалу фірми швидшим поширенням технологічних знань та інновацій;

стимулювання розвитку нових підприємств через створення працівниками фірми власних підприємств шляхом відділення [13].

Інноваційні технології у поєднанні зі сприятливими природно-кліматичними й організаційно-економічними умовами забезпечують зменшення тривалості виробни-

чого циклу в сільському господарстві, що сприяє зниженню собівартості продукції та підвищує окупність інвестицій, вважають вітчизняні вчені В.К. Береговий [3], О.М. Варченко [4], І.І. Заводовська [6].

Важливого значення технологічній політиці держави для підвищення конкурентоспроможності продукції надає Г. Волинський, який наголошує на потребі «здійснити технологічну модернізацію економіки, відкрити дорогу технологічному процесу, заінтересувати підприємства в інноваціях, тобто радикально закріпити інноваційний сектор і забезпечити технологічну конкурентоспроможність українських товарів» [5]. Враховуючи те, що впровадження інноваційних технологій неможливе без інвестицій, то конкурентоспроможність продукції сільського господарства тісно поєднує між собою інноваційну й інвестиційну політику держави [7].

Динамічний розвиток вітчизняної галузі тваринництва на основі комплексної її модернізації здатен вирішити продовольчу безпеку України, наситити внутрішній ринок конкурентоспроможною продукцією, нарощувати присутність вітчизняної продукції на світових ринках і підвищити ефективність використання наявного природно-ресурсного потенціалу галузі тваринництва. В основу такої модернізації покладено пріоритет розвитку інновацій при виробництві й реалізації конкурентоспроможної продукції, що забезпечує відповідний приріст прибутку, який є одним із головних джерел інвестування галузі тваринництва. За таких умов першочергового значення набуває розробка програми поточного і перспективного інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. На наш погляд, формування такої програми слід здійснювати у послідовності, представлений на рисунку 1.

Метою даної програми є розробка науково-практичних рекомендацій щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. Досягнення мети програми передбачає розробку цільової стратегії розвитку галузі тваринництва, суть якої полягає у забезпеченні виробництва та реалізації конкурентоспроможної продукції (рис. 2).

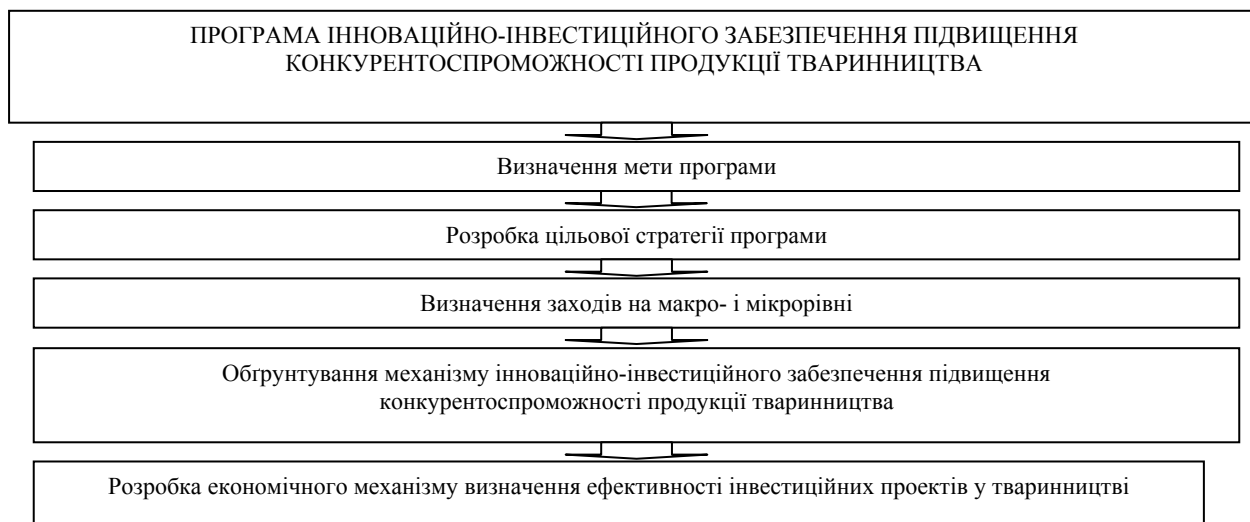

Рис. 1. Порядок формування програми інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва

Джерело: Власні дослідження.

Внутрішні чинники	Сильні сторони (S)	Зовнішні чинники	
		Можливості (O)	Загрози (T)
		Очікування: S+O Стратегія стійкого розвитку	Очікування: S+T Стратегія диверсифікації
	Слабкі сторони (W)	Очікування: W+O Стратегія розвитку галузі тваринництва	Очікування: W+O Стратегія інноваційно-інвестиційного прориву

Рис. 2. Матриця SWOT-аналізу стратегічного розвитку вітчизняної галузі тваринництва

Джерело: Власні дослідження.

Для досягнення мети необхідно розв'язати ряд завдань, а саме нарощування поголів'я худоби і птиці, продуктивності тварин, обсягів виробництва, експортного потенціалу тваринництва. Цілі й завдання програми мають бути погоджені із засобами досягнення мети – розвитком генетичного потенціалу галузі, кормової та матеріально-технічної бази й кінцевими результатами – виробництвом конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції.

Чітке розмежування стратегічних та тактичних цілей програми, узгодження її за змістом і термінами реалізації та науково-практична обґрунтованість підвищать своєчасність її виконання, забезпечать інтеграцію української

аграрної науки й виробництва продукції тваринництва із залученням в інноваційно-інвестиційний процес підприємницьких структур і посилять функціональні зв'язки між апаратом управління та виконавцями на всіх рівнях її реалізації, що в кінцевому результаті забезпечить системний інноваційно-інвестиційний розвиток галузі тваринництва.

При виборі основних елементів програми інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва та їх ефективного взаємозв'язку необхідно приділяти увагу зовнішньому середовищу, що дасть змогу визначити фактори, які впливають на взаємодію складових системи, ідентифікувати ключові

проблеми їхньої взаємодії та прискорити адаптацію виробників продукції тваринництва до вимог ринку.

Реалізація програми має супроводжуватися концентрацією зусиль на певних її сегментах, що вимагає одночасного врахування дії факторів, які впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва (рис. 3).

Розробка інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку ринку продукції тваринництва є невід'ємною частиною економічного розвитку підприємств продуктового підкомплексу, яка передбачає створення організаційних

структур управління, що забезпечують прийняття і реалізацію управлінських рішень за всіма аспектами інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств підкомплексу; формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування інноваційних та інвестиційних рішень. При цьому повинні бути визначені обсяги і зміст інформаційних потреб ефективного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, а також відповідні зовнішні та внутрішні джерела інформації, організований постійний моніторинг економічних процесів і кон'юнктури ринку продукції тваринництва.

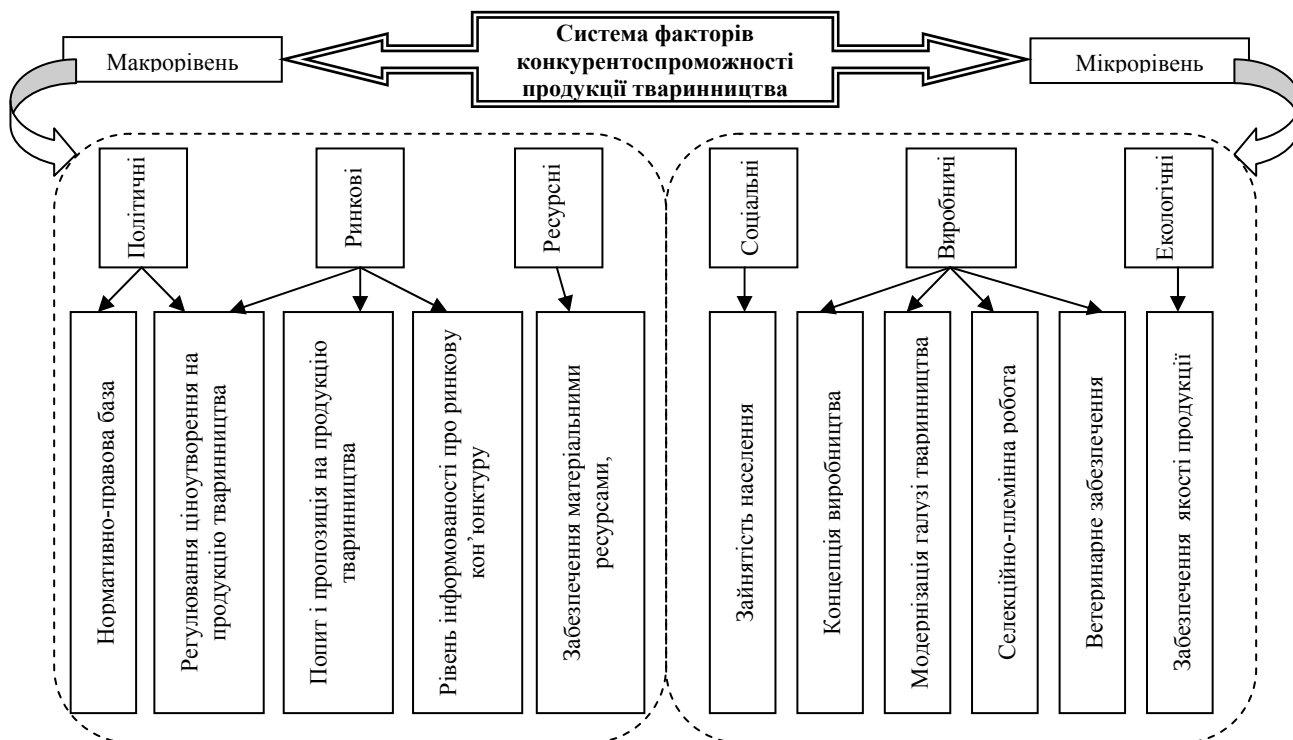

Рис. 3. Система факторів конкурентоспроможності продукції тваринництва

Джерело: Власні дослідження.

Одними із найважливіших умов ефективності програми інноваційно-інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва є заходи державного регулювання, які можна умовно поділити на:

заходи прямого державного регулювання, до яких належать директивні методи у вигляді фінансування витрат на фундаментальні та прикладні наукові дослідження на ринку продукції тваринництва провідними науковими установами й іншими організаціями через систему грантів для інноваційних проектів. Разом із цим формується державне замовлення на розробку та запровадження

нововведень у галузі тваринництва, закупівлю інноваційної продукції, створюється система державного ліцензування різних видів інноваційної діяльності;

заходи непрямого державного регулювання інноваційної діяльності, які припускають установлення граничних цін на певні види інноваційної продукції, субсидування процентної ставки по кредитах при запровадженні інновацій підприємствами галузі й податкові заходи, що сприяють розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності, а саме ставки по окремих податках, податкові пільги та канікули (рис. 4).

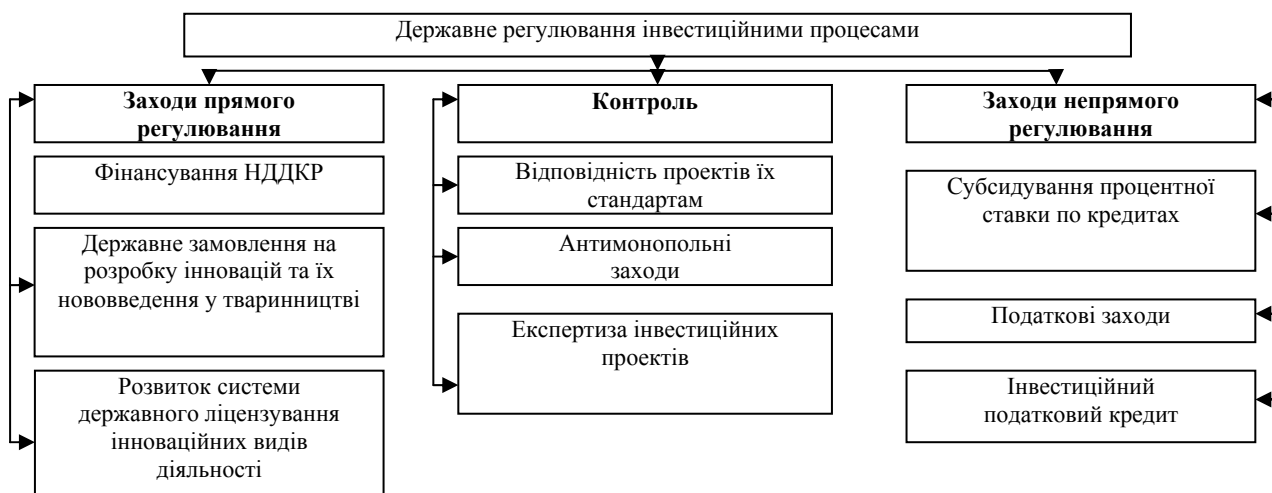

Рис. 4. Схема участі держави в інвестиційному процесі інноваційного розвитку галузі тваринництва

Джерело: Власні дослідження.

Розв'язати проблему мобілізації інноваційно-інвестиційних ресурсів на забезпечення конкурентоспроможності продукції

тваринництва значною мірою допоможе освоєння запропонованої програми (рис. 5).

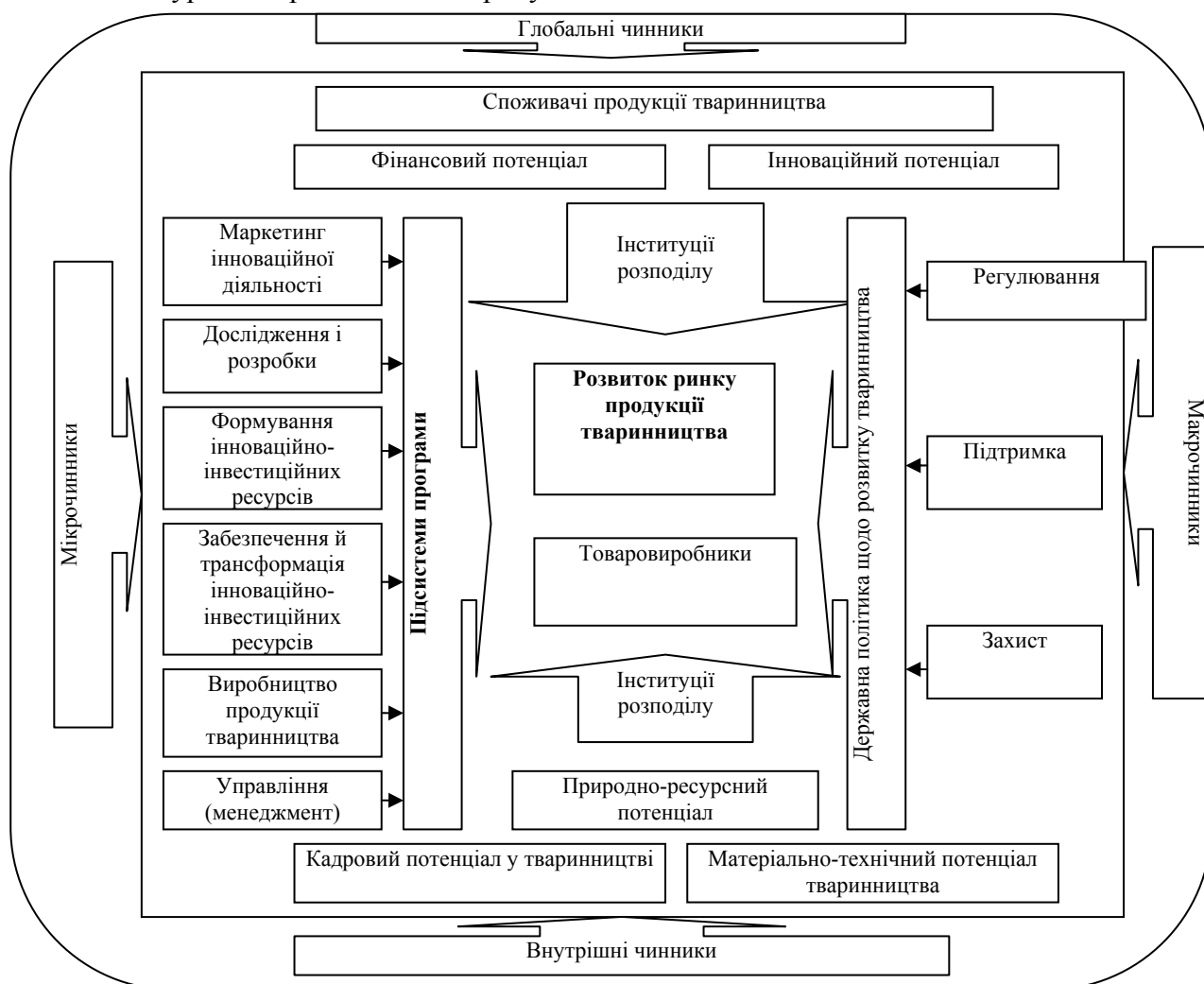

Рис. 5. Модель формування інноваційно-інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва

Джерело: Власні дослідження.

Завдяки запропонованій програмі суб'єкти господарювання галузі тваринництва одержать можливість формувати інноваційно-інвестиційну стратегію відповідно до національного інноваційно-інвестиційного курсу розвитку країни в умовах модернізації економіки. Розв'язання завдань щодо інноваційно-інвестиційного розвитку тваринництва у перспективі дасть змогу удосконалити: управління виробництвом і реалізацією продукції тваринництва, роботу з партнерами, ведення переговорів, формування ціноутворення, організацію інноваційно-інвестиційної діяльності, моніторинг юридичної й нормативно-правової основи ведення бізнесу на ринку та подолати конкуренцію на світовому ринку даної продукції тощо.

Висновки. Можна констатувати, що інституціональна інноваційно-інвестиційна система забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва в Україні є незбалансованою, що заважає становленню інформаційної економіки з інноваційно-інвестиційною моделлю розвитку ринку продукції тваринництва, в якій знання є основним капіталом. Дисбаланс простежується як на рівні базисних

(власність, влада, управління, праця), так і похідних інститутів (ціна, конкуренція, підприємництво, регулювання). Існуючі проблеми доповнюються проблемами адаптації суспільних та недосформованих правових інститутів, що разом із проблемами науки, освіти, деградацією продуктивних сил і виробничих відносин роблять інноваційно-інвестиційну модель ринку продукції тваринництва поки що недосяжною. Тому реалізація інноваційно-інвестиційної концепції в умовах недосконалості інституціональних механізмів на ринку продукції тваринництва є проблемною у розбудові прийнятної для суспільної моделі стимулювання науково-технічного прогресу на ринку аграрної продукції.

Запропонована модель побудови системи інноваційно-інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва має комплексний підхід, який дасть можливість тісно пов'язувати цілі, завдання та стратегію управління із засобами їх досягнення, ресурсами і кінцевими результатами, а також науково обґрунтовано формувати систему управління інноваційно-інвестиційною діяльністю.

Список використаних джерел

1. *Александров І.О.* Еволюція дефініції конкурентоспроможності продукції / І.О. Александров, Г.П. Бурук // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2010. – № 2. – С. 89-99.
2. *Амбросов В.Я.* Конкурентоспроможність м'ясних порід худоби / В.Я. Амбросов, К.В. Міненко // *Вісн. аграр. науки*. – 2005. – № 5. – С. 66-68.
3. *Береговий В.* Шляхи формування конкурентоспроможної продукції аграрного сектору економіки України / В. Береговий // *Бухгалтерія у сільському господарстві*. – 2001. – № 5. – С. 4-8.
4. *Варченко О.М.* До питання формування конкурентних переваг на ринку продуктів бурякоцукрової галузі / О.М. Варченко // *Вісн. аграр. науки*. – 2000. – № 8. – С. 68-70.
5. *Вольнский Г.О.* конкурентных преимуществ в условиях глобализации / Г. Вольнский // *Экономика Украины*. – 2006. – № 12. – С. 68-72.
6. *Заводовська І.І.* Підвищення конкурентоспроможності підприємств за допомогою аутсорсингу / І.І. Заводовська // *Зовнішня торгівля: право та економіка*. – 2006. – № 3 (26). – С. 53-57.
7. *Ільчук М.М.* Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції: моногр. / М.М. Ільчук, І.А. Коновал, І.В. Мельникова та ін. – К.: Вид-во ТОВ «Аграф Медіа Груп», 2015. – 322 с.
8. *Kotler F.* Marketing and management: Crash course / F. Kotler; [engl. transl. by Yu. N. Rapturievskij]. – SPb.: Piter, 2001. – 496 p.
9. *Lamben Zh-Zh.* Management, orientable to the market: Strategic and operational marketing / Zhan-Zhan Lamben; engl. transl. by V.B. Kolchanova. – SPb.: Piter, 2004. – 796 p.
10. *Marks K.* Capital: the politic critics of economy: in 3-vol. / K. Marks. – М.: Politizdat, 1983.
11. *Marshal A.* The principle of economic science / A. Marshal – М.: Progress Group, 1993. – 416 p.
12. *Mill' D.S.* The foundation of politic economy / D. S. Mill'; [engl. transl. and notes by Chernyshevskij]. – SPb.: Tip. M. M. Stasyulevicha, 1909. – 664 p.
13. *Porter M.* Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors / M. Porter. – New York: The Free Press 1980 (2 nd ed. – New York: Free Press, 1998. – 397 p.
14. *Smith A.* The investigation about nature and causes of nations' wealth / A. Smith – М.: Socekiz, 1962. – 684 p.
15. *Chemberlen E'.* The theory of monopolistic rivalry / E'. Chemberlen .Э. Чемберлен. – М.: Socekiz, 1959.
16. *Shumpeter J.A.* The history of economic analysis История экономического анализа: in 3 vol. / J. A. Shumpeter. – SPb.: Economic school, 2004. – Vol. 1. – 496 p.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2016 р.

* * *